

УДК 330.322.212: 631.3

Марков Р. Р.

Національний науковий центр «Інститут аграрної економіки»

ЗАЛУЧЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙ НА ТЕХНІЧНЕ ОСНАЩЕННЯ ГАЛУЗЕЙ РОСЛИННИЦТВА

Резюме. Досліджено та узагальнено ключові проблеми залучення інвестицій на технічне оснащення галузей рослинництва. Проаналізовано обсяги та структуру інвестицій, вкладених у придбання сільськогосподарської техніки. Виявлені регіональні особливості інвестиційних процесів. Оцінено залежність обсягів виробництва рослинницької продукції від забезпеченості ресурсами та інвестицій у технічні засоби. Окреслено ключові засади активізації інвестування.

Ключові слова: інвестиції, інвестиційні процеси, технічне оснащення, технічні засоби, техніка, рослинництво, сільське господарство.

Постановка проблеми. Сільське господарство України нині стало однією з флагманських галузей національної економіки. Тут створюється понад 12% валової доданої вартості, задіяно майже 18% працюючого населення, форму-

ється близько 24% сукупного експорту, причому понад 70% сільськогосподарського виробництва припадає на рослинництво. Подальший розвиток в умовах конкурентного середовища вимагає інноваційних підходів господарювання, технічного

оновлення і переоснащення основного капіталу. У зв'язку з цим проблеми залучення інвестицій на технічне переоснащення сільського господарства загалом та галузей рослинництва зокрема набули особливої актуальності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемам залучення інвестицій у сільське господарство присвячені чисельні публікації М.І. Кісіля [1, 2]. Науковець відзначає, що саме інвестиції стають ключовою рушійною силою економічного зростання та розвитку, забезпечують підвищення ефективності господарювання [2]. У роботах інших науковців розкриті окремі важливі питання залучення інвестицій у сільське господарство. Так, Н.М. Івченко докладно вивчив сучасні пропорції інвестування й зазначає, що у структурі інвестицій найбільшу питому вагу займають витрати на будівництво об'єктів виробничого і соціального призначення, придбання техніки та транспортних засобів, однак залежно від спеціалізації господарства частка цих витрат суттєво змінюється [3]. У своїх дослідженнях Л.В. Транченко значну увагу приділив визначенню механізмів управління інвестиційною діяльністю та встановленню інвестиційних пріоритетів у сільському господарстві [4]. Д.О. Плеханов обґрунтував засади удосконалення підходів до забезпечення державної підтримки аграрних інвестиційних процесів [5]. М.А. Стариченко запропонувала посилити такі підходи на основі використання іноземного досвіду [6].

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Однак наукові розвідки щодо інвестицій у сільське господарство загалом та рослинницької галузі зокрема часто мають доволі загальний характер і не розкривають усього спектру проблем, пов'язаних із залученням коштів на технічне оснащення, що визначило актуальність цього дослідження та дало змогу сформулювати його основну мету.

Мета статті. Головною метою цієї роботи є оцінювання сучасного стану щодо притоку інвестицій на технічне оснащення галузей рослинництва та окреслення ключових засад активізації інвестиційних процесів.

Виклад основного матеріалу. Сільське господарство України в останнє десятиліття стало

досить привабливою для інвестування галуззю. Так, за даними Державної служби статистики України [7, 8], упродовж останніх п'яти років його обсяги в основний капітал сільського господарства зросли з 8611 млн. грн. у 2013 р. до 56 979 млн. грн. у 2017 р., або у 6,6 разу. При цьому частка у сукупних інвестиціях в економіці України загалом за цей же період збільшилася з 5,46% до 13,80%.

Значна частина інвестицій у 2017 р. спрямовувалася на придбання технічних засобів рослинництва. Сукупно лише за основними видами техніки розміри вкладень перевищили 21 828 млн. грн. і сягнули понад 38% у загальних інвестиціях сільського господарства. Майже половина цих коштів була витрачена на придбання тракторів та зернозбиральних комбайнів (табл. 1).

У структурі інвестицій кошти на придбання тракторів сягнули 12,8%, зернозбиральних комбайнів – 7,9%, сівалок – 5,3%, борін – 2%, культиваторів, вантажних автомобілів, плугів та жаток – від 1 до 2% (рис. 1).

Інвестиційні процеси в сільському господарстві України мають яскраво виражений регіональний характер. Так, найбільші обсяги вкладень у технічне оснащення галузей рослинництва в абсолютному вимірі здійснено у 2017 р. в Одеській, Вінницькій, Дніпропетровській, Харківській, Запорізькій областях (див. рис. 2), а найменші – в Закарпатській, Чернівецькій, Івано-Франківській, Рівненській, Львівській областях. Це зумовлено передусім розмірами сільськогосподарських угідь та розвитком сільського господарства у цих регіонах. Однак виявлено й суттєві відмінності щодо відносних обсягів інвестицій з розрахунку на 1 га площі в різних областях.

Так, у процесі дослідження за рівнем інвестицій у придбання технічних засобів рослинництва з розрахунку на 1 га сільськогосподарських угідь усі області України було розподілено на 4 групи. До першої групи з найнижчим відносним рівнем інвестування (до 555 грн. загалом або 137,5 грн. у середньому) віднесено Закарпатську та Чернівецьку області. До другої групи включено Донецьку, Житомирську, Івано-Франківську та Рівненську області, у яких відносний розмір вкладень коливався в межах 556–880 грн. на 1 га

Таблиця 1

Інвестицій у придбання сільськогосподарської техніки в Україні загалом у 2017 р., млн. грн.

Види технічних засобів	Кількість одиниць придбаної техніки, шт.	Інвестиції у технічні засоби, млн. грн.
Трактори	3688	7424,6
Комбайни зернозбиральні	1026	4559,7
Сівалки (без тукових)	2322	3048,5
Борони	2740	1177,0
Культиватори	2374	1093,1
Автомобілі вантажні	703	871,4
Плуги	1786	745,2
Жатки валкові	1194	703,7
Причепи і напівпричепи сільськогосподарські	1202	583,8
Розкидачі гною і добрив	1398	580,1
Машини і пристрої для поливу	367	558,7
Прес-пакувальники, включаючи прес-підбирачі	296	187,2
Зерноочисні машини	390	137,6
Сінокосарки	435	62,2
Сортувальні і калібрувальні машини і механізми	132	50,2
Водяні насоси і насосні станції	696	45,4

Джерело: сформовано автором на основі даних Державної служби статистики України [7]

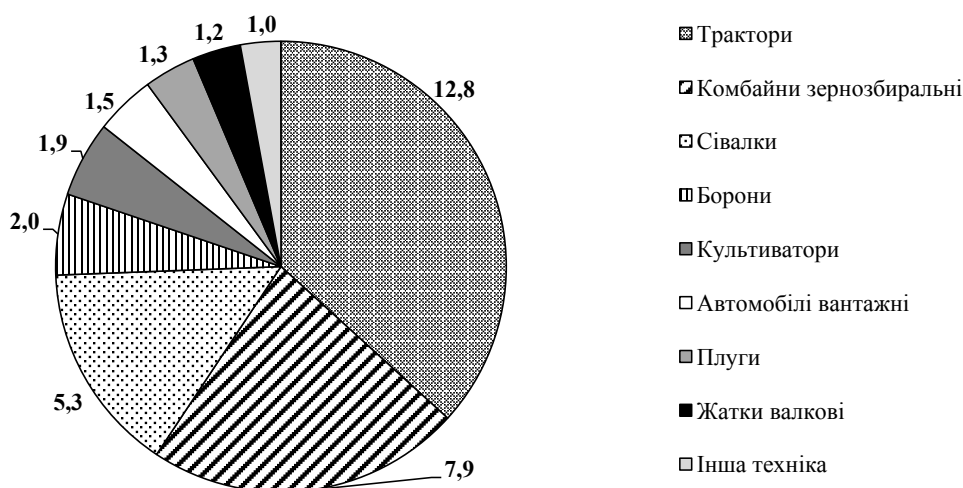

Рис. 1. Структура інвестицій у придбання сільськогосподарської техніки у 2017 р., %

Джерело: сформовано автором на основі даних Державної служби статистики України [7]

та в середньому становив 764,7 грн. До третьої групи включено інвестиційно достатні області – Дніпропетровську, Запорізьку, Київську, Кіровоградську, Луганську, Львівську, Миколаївську, Полтавську, Сумську, Хмельницьку, Черкаську та Чернігівську, в якій відносний рівень інвестицій у придбання технічних засобів рослинництва коливався від 881 до 1205 грн. на 1 га та в середньому становив 1048,3 грн. До четвертої групи найбільш інвестиційно активних областей включено Вінницьку, Волинську, Одеську, Тернопільську, Харківську та хмельницьку області, де в середньому на 1 га було залучено

1358,8 грн. інвестицій у придбання технічних засобів рослинництва.

Виявлено міцний стохастичний зв'язок між показниками виробництва продукції рослинництва та забезпеченістю ресурсами, зокрема з наявною площею сільськогосподарських угідь, наявними технічними засобами (див. табл. 2) та інвестиціями у придбання сільськогосподарської техніки (рис. 2).

Так, було здійснено рейтинговий аналіз за методом суми місць та встановлено рейтинги регіонів України за рівнями виробництва рослинницької продукції та ресурсною забезпеченістю (табл. 2).

Таблиця 2
Залежність обсягів діяльності у рослинництві та забезпеченості технічними засобами у розрізі областей України у 2017 р.

Області	Виробництво продукції рослинництва		Площа с.-г. угідь		Забезпеченість технічними засобами	
	млн. грн.	рейтингове місце	тис. га	рейтингове місце	оціночний коефіцієнт 1	рейтингове місце
Вінницька	13628,1	1	1108,3	9	53	3
Волинська	4121,6	20	268,8	21	246	19
Дніпропетровська	10634,0	3	1323,8	3	64	4
Донецька	5278,2	18	691,9	15	187	15
Житомирська	7117,4	16	596,1	17	214	17
Закарпатська	2089,0	24	39,5	24	306	24
Запорізька	7685,0	12	1252,0	5	66	5
Івано-Франківська	3208,5	22	190,8	22	288	22
Київська	9161,3	7	1122,9	8	87	8
Кіровоградська	8450,8	10	1230,5	6	48	1
Луганська	3911,8	21	684,7	16	201	16
Львівська	6210,5	17	346,7	19	249	20
Миколаївська	7197,9	15	1040,4	10	121	10
Одеська	9926,5	6	1358,4	2	75	7
Полтавська	10621,9	4	1376,5	1	51	2
Рівненська	4784,6	19	286,3	20	277	21
Сумська	8161,9	11	897,2	13	172	14
Тернопільська	7209,0	14	493,9	18	228	18
Харківська	11143,7	2	1253,7	4	73	6
Херсонська	9113,1	8	961,4	11	155	11
Хмельницька	10560,8	5	856,7	14	171	13
Черкаська	7548,5	13	904,7	12	115	9
Чернівецька	2918,3	23	123,3	23	293	23
Чернігівська	8792,2	9	1140,9	7	164	12

Джерело: сформовано автором на основі даних Державної служби статистики України [7, 8]

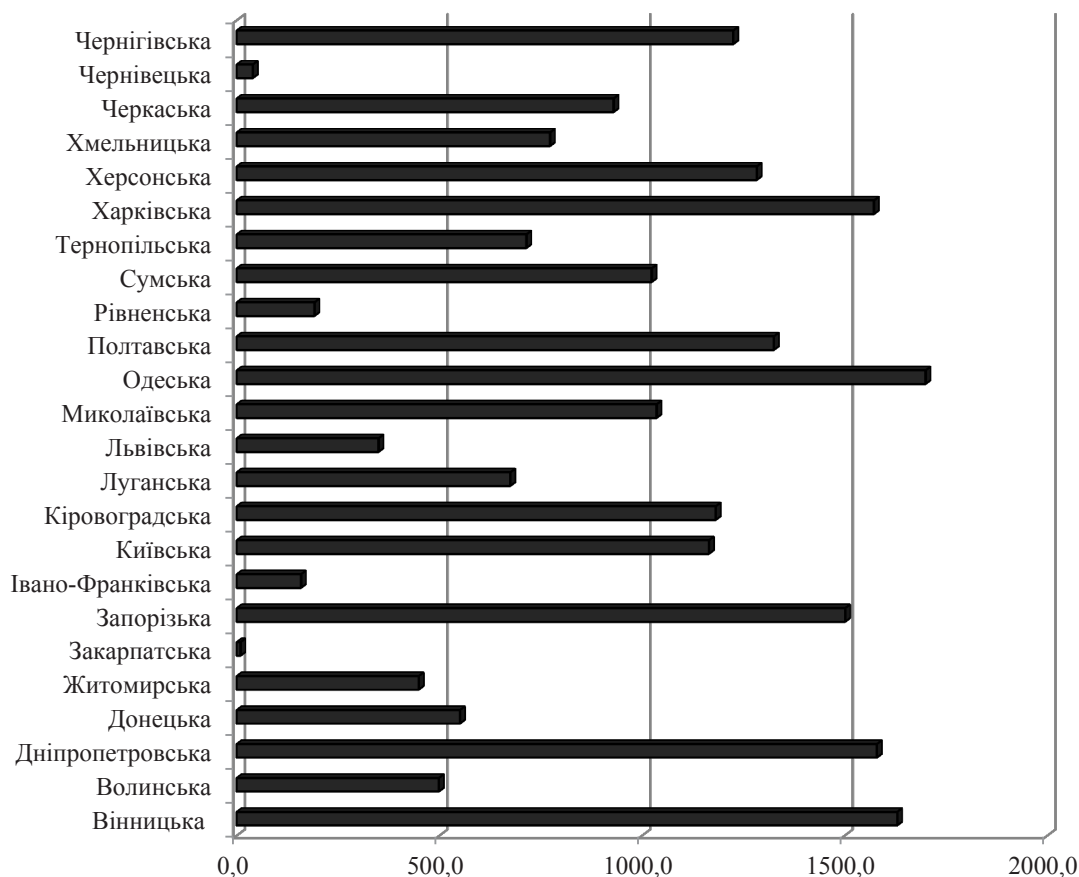

Рис. 2. Інвестиції у придбання сільськогосподарської техніки у регіональному розрізі у 2017 р., млн. грн.
 Джерело: сформовано автором на основі даних Державної служби статистики України [7]

Виявлено, що для Волинської, Дніпропетровської, Житомирської, Закарпатської, Івано-Франківської, Київської, Рівненської та Чернівецької областей рейтингові місця за ендогенною й екзогенною ознаками практично збігаються або незначно різняться.

Для Донецької, Луганської, Львівської, Миколаївської, Одеської, Полтавської, Сумської, Тернопільської, Харківської, Херсонської, Черкаської та Чернівецької областей відмінності у рейтингах більш значні, однак свідчать про наявний зв'язок між досліджуваними показниками. Лише у Вінницькій, Запорізькій, Кіровоградській та Хмельницькій областях виявлено порівняно значні відхилення.

Тим не менш, між абсолютними показниками виробництва рослинницької продукції та забезпеченістю земельними і технічними ресурсами спостерігається досить міцний кореляційно-регресійний зв'язок (табл. 3).

Таблиця 3
Тіснота стохастичного зв'язку між обсягами виробництва продукції рослинництва та чинниками, що на них впливають, у 2017 р.

Чинники	Коефіцієнт кореляції, R	Коефіцієнт детермінації, R ²
Площа сільськогосподарських угідь	0,8433	0,7112
Наявність технічних засобів рослинництва	0,8384	0,7029
Інвестиції у придбання технічних засобів рослинництва	0,8701	0,7571

Джерело: обчислено автором на основі даних Державної служби статистики України [7, 8]

Коефіцієнти кореляції і детермінації серед усіх досліджуваних чинників найбільшими виявилися саме для інвестицій у придбання технічних засобів рослинництва (відповідно R дорівнює 0,8701, а R²=0,7571). Рівняння зв'язку набуло такого вигляду:

$$Y=3141,3+4,827 \cdot X, (1)$$

де Y – виробництво продукції рослинництва;
 X – інвестиції у придбання сільськогосподарської техніки для галузей рослинництва.

Коефіцієнт a дорівнює 3141,3 млн. грн., у цьому рівнянні має економічний зміст і показує той рівень виробництва, який буде забезпечено навіть у разі повного припинення інвестиційних процесів у рослинництві. Коефіцієнт b показує, що кожна гривня, вкладена у придбання технічних засобів, буде приносити 4,83 грн. додаткового доходу.

Таким чином, інвестиції в технічне оснащення галузей рослинництва є високоефективними, що підтверджує доцільність активізації аграрних інвестиційних процесів.

Основними напрямками такої активізації мають стати:

1) поширення практики державної кредитної підтримки товаровиробників щодо придбання сільськогосподарської техніки. Нині така практика в Україні діє уже понад десять років і дає позитивні результати. Суть її зводиться до того, що під час купівлі товаровиробниками технічних засобів за рахунок комерційного кредитування держава з бюджетних коштів погашає частину нарахованих відсотків. Такий порядок виплат

здешевлює виробникам придбання техніки, знижує борговий тягар і робить кредитування більш доступним. У перспективі державну підтримку здешевлення кредитних операцій на придбання технічних засобів доцільно не тільки зберегти, а й поступово збільшувати;

2) розвиток аграрного лізингу. Хоча використання лізингу й приводить до деякого здороження техніки для товаровиробників, однак дозволяє оптимізувати строки внесення коштів, у тому числі шляхом відстрочення частини виплат на періоди, коли використання такої техніки уже приносить певні комерційні зиски;

3) забезпечення зростання внутрішнього інвестиційного ринку. У тому числі необхідна акумуляція та спрямування в сільськогосподарське товаровиробництво фінансово-економічних ресурсів сільських домогосподарств, аграрних товаровиробників, підприємств, установ і організацій суміжних галузей економіки та сфер економічної діяльності, банківського сектору. Необхідний розвиток фондового ринку, удосконалення ринкової інфраструктури на селі тощо;

4) залучення іноземних інвестицій. Нині іноземні інвестиції практично не відіграють суттєвої ролі у фінансуванні сільськогосподарського капіталу, у тому числі щодо придбання технічних засобів. Якщо частка внутрішніх інвестицій сільського господарства сягає майже 14% їх сукупних надходжень по економіці, то іноземних – не перевищує 1,5%. Тим не менше, залучення іноземних інвестицій може позитивно відобразитися на запровадженні інноваційних технологій виробництва та ринкового просування товарів, управлінні, організації тощо. З цих причин нині доцільно активізувати політику залучення іноземних інвестицій у сільське господарство на засадах стабілізації соціально-економічних відносин, врегулювання проблем, пов'язаних із функціонування ринку землі, вирішення правових, нормативних та інших питань роботи іноземних інвесторів на українському ринку.

Поряд із цим необхідно вживати заходів, які не стільки збільшать притік коштів у сільське господарство, скільки дозволять раціоналізувати розподіл та використання залучених ресурсів. У зв'язку з цим доцільно всіляко підтримувати розвиток вітчизняного сільськогосподарського машинобудування. Адже, як показує досвід, імпортна сільськогосподарська техніка, хоча й вирізняється значно ліпшими якісними характеристиками, залишається досить дорогою, а її придбання недоступне для значної частки малих товаровиробників. Крім того, доцільно сприяти поширенню кооперативного руху щодо спільного використання технічних засобів сільськогосподарськими підприємствами, а також фермерськими й особистими селянськими господарствами. Потрібно також розвивати сферу техніко-технологічного обслуговуванні виробничої діяльності сільськогосподарських товаровиробників.

Активізація аграрних інвестиційних процесів та збільшення притоку інвестицій у технічне забезпечення галузей рослинництва в кінцевому підсумку сприятиме запровадженню інноваційного типу господарювання в аграрному виробництві, зростанню та розвитку сільського господарства нашої держави, збільшенню виробництва продукції, посиленню експортного потенціалу, інтеграції країни у світовий економічний простір та врешті-решт позитивно відіб'ється на економіці України загалом.

Висновки і пропозиції. Сільське господарство нині є досить інвестиційно привабливою галуззю. При цьому понад 38% залучених інвестицій спрямовуються на технічне оснащення галузей рослинництва, передусім на придбання тракторів, зернозбиральних комбайнів, сівалок, борін, культиваторів. Водночас жаток, причепів та напівпричепів, розкидачів гною і добрив, машин і пристроїв для поливу, зерноочисних машин, сінокосарок насосів й іншої техніки надходить до товаровиробників не досить. Інвестиційні процеси мають виразний регіональний характер. Найбільші вкладення у придбання техніки притаманні Одеській, Вінницькій, Дніпропетровській, Харківській, Запорізькій областям, а найменші – Закарпатській, Чернівецькій, Івано-Франківській, Рівненській, Львівській. Це стало наслідком особливостей географічного розміщення продуктивних сил та регіональної структури сільського господарства нашої держави. Однак виявлено і значну різницю відносного забезпечення інвестицій у розрізі регіонів. Серед виділених чотирьох груп областей у групі з найвищим рівнем інвестиційної активності забезпечуються середні розміри інвестицій з розрахунку на 1 га сільськогосподарських угідь на рівні 1358,8 грн., тоді як у групі аутсайдерів з найнижчим рівнем інвестування – лише 137,5 грн. на 1 га.

Попри це, інвестиції у технічне оснащення чинять вагомий вплив на обсяги виробництва рослинницької продукції, адже кожна вкладена гривня дозволяє виробити товарів на суму близько 4,83 грн., що підтверджує доцільність активізації аграрних інвестиційних процесів. Основними напрямками активізації є поширення практики державної кредитної підтримки товаровиробників щодо придбання сільськогосподарської техніки, розвиток аграрного лізингу, забезпечення зростання внутрішнього інвестиційного ринку, залучення іноземних інвестицій, підтримка вітчизняного сільськогосподарського машинобудування, посилення кооперативного руху в обслуговуванні сільськогосподарських товаровиробників тощо.

Перспективними напрямками подальших наукових розвідок щодо розв'язання проблеми інвестиційного забезпечення технічного оснащення галузей рослинництва є обґрунтування методів і механізмів акумуляції внутрішніх фінансових резервів сільськогосподарських товаровиробників, залучення коштів приватних інвесторів, а також посилення державної підтримки аграрних інвестиційних процесів.

Список використаних джерел:

1. Кісіль М.І. Сучасні виклики, стратегічні пріоритети та завдання щодо інвестиційного забезпечення розвитку сільського господарства [Електронний ресурс] / М. І. Кісіль // Інноваційна економіка. 2014. № 1. С. 14–19. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/inek_2014_1_4
2. Кісіль М.І. Пріоритетні напрями інвестицій у аграрну сферу України в умовах нестабільності [Електронний ресурс] / М.І. Кісіль // Вісник Харківського національного аграрного університету ім. В. В. Докучаєва. Серія : Економічні науки. 2015. № 1. С. 84–91. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vkhnaun_ekon_2015_1_16
3. Івченко Н.М. Інвестування у галузі сільського господарства як пріоритетна сфера ефективного функціонування національної економіки України [Електронний ресурс] / Н.М. Івченко // Вісник Сумського національного аграрного університету. Фінанси і кредит. 2013. № 1. С. 77–83. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vsnaun_2013_1_16

4. Транченко Л.В. Механізм державної підтримки інвестування сільського господарства [Електронний ресурс] / Л.В. Транченко, Р.І. Лопатюк // Сучасні питання економіки і права. 2013. Вип. 2. С. 34–41. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Sper_2013_2_8
5. Плеханов Д.О. Удосконалення механізму державної підтримки інвестування сільського господарства [Електронний ресурс] / Д.О. Плеханов // Актуальні проблеми державного управління. 2009. № 1. С. 164–172. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ardu_2009_1_23
6. Стариченко М.А. Зарубіжний досвід організації інвестування сільського господарства [Електронний ресурс] / М.А. Стариченко // Економіка та управління АПК. 2012. Вип. 9. С. 45–49. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/есupark_2012_9_12
7. Наявність сільськогосподарської техніки та енергетичних потужностей у сільському господарстві у 2017 році : Статистичний бюлетень. К. : Державна служба статистики України, 2018. 42 с.
8. Статистична інформація // Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>

Марков Р. Р.

Национальный научный центр «Институт аграрной экономики»

ПРИВЛЕЧЕНИЕ ИНВЕСТИЦИЙ НА ТЕХНИЧЕСКОЕ ОСНАЩЕНИЕ ОТРАСЛЕЙ РАСТЕНИЕВОДСТВА

Резюме. Исследованы и обобщены ключевые проблемы привлечения инвестиций на техническое оснащение отраслей растениеводства. Проанализированы объемы и структура инвестиций, вложенных в приобретение сельскохозяйственной техники. Выявлены региональные особенности инвестиционных процессов. Оценена зависимость объемов производства продукции растениеводства от обеспеченности ресурсами и инвестиций в технические средства. Определены ключевые основы активизации инвестирования.

Ключевые слова: инвестиции, инвестиционные процессы, техническое оснащение, технические средства, техника, растениеводство, сельское хозяйство.

Markov R. R.

National Science Center Institute of Agricultural Economy

ATTRACTING INVESTMENTS TO TECHNICAL MEANS FOR PLANT PRODUCTION

Summary. The key problems of attracting investments in the technical equipment of the plant production are studied and summarized. Analyzed the volume and structure of investments in the purchase of agricultural machinery. Identified regional features of investment processes. The dependence of the volume of crop production on resource endowment and investments in technical equipment is estimated. Identified key bases for increasing investment.

Key words: investments, investment processes, technical equipment, technical means, equipment, plant growing, agriculture.